

ŽENA U NOVOM CRKVENOM ZAKONIKU

Ljiljana MATKOVIĆ-VLAŠIĆ

Čini mi se da je naslov ovog koreferata, kako je naznačen u programu: „Žena prema novom crkvenom zakoniku” pomalo neprikladan jer ne može se govoriti o ženi ni prema kakvom zakoniku. To bi značilo stvarati neki umjetan lik koji kao takav u stvarnosti ne postoji. Zakoni ne oblikuju ljude nego ljudi oblikuju zakone kako bi juridički izrazili svoja prava i dužnosti. Možemo, dakle, govoriti o pravima i dužnostima žena u novom crkvenom zakoniku, odnosno možemo postaviti pitanje da li je u Crkvenom zakoniku žena našla neko svoje mjesto i kakvo je to mjesto? Nadalje, postavlja se pitanje u čemu se današnji crkveni zakonik razlikuje od staroga, tj. onoga iz 1917. godine, u našem slučaju, naravno, kad je riječ o ženi? Isto se tako nameće pitanje u kolikoj je mjeri ovaj novi zakonik u pogledu prava i dužnosti žena ozakonio smjernice II. vatikanskog koncila? Ta ključna pitanja traže detaljne analize. U sklopu ovog koreferata ne pretendiram dati ni iscrpne analize ni iscrpne odgovore. Ali neka zapažanja i u ovom skromnom vremenskom okviru mogu biti polazište za razgovore i diskusije o položaju žene u Crkvi.

Općenito se može reći da se riječ „žena” u Crkvenom zakoniku rijetko javlja. (Čini mi se da sam je našla samo u ženidbenom pravu, što ne znači da implicitno i na drugim mjestima nije riječ o ženi.) To samo po sebi ne bi moralo značiti ništa loše jer žene su sastavni dio laikata i ono što vrijedi za laike vrijedi i za žene. To posebno vrijedi za one kanone crkvenog prava gdje se govori o svim vjernicima. Tu su dakle uključene i žene laici i žene redovnice. Kanoni koji se odnose na sve laike, uključuju dakako i žene laike.

Spomenute ćemo kanone naći u II. knjizi Crkvenog zakonika. Kanon 208. naglašava da na temelju krštenja postoji istinska jednakost svih vjernika u dostojanstvu i djelatnosti, kojom po osobnom položaju i zadaći surađuju u izgradnji Kristova tijela. Kanon 225. kaže da laici (dakle i žene) imaju pravo i dužnost širiti Kristovu poruku, pogotovo u okolnostima gdje samo oni mogu druge upoznati s Kristom. U kanonu 228. kaže se da laici (znači i žene) koji se odlikuju znanjem, mudrošću i ugledom, mogu kao stručnjaci i savjetnici pomagati u raznim crkvenim gremijima crkvenim pastirima. Nadalje kanon 229. ističe da laici trebaju imati teološko znanje da bi mogli braniti vjeru i svjedočiti je. I to dakle vrijedi za žene. Mogu stjecati akademske stupnjeve, pohađati predavanja na crkvenim sveučilištima

ma ili fakultetima ili pohađati institute za religiozne znanosti. A mogu uz odobrenje crkvenog autoriteta poučavati teološke znanosti. Svi ovi navedeni kanoni, premda izričito ne spominju žene, odnose se i na njih i otvaraju velike mogućnosti za angažman žena u Crkvi.

Međutim, u nekim se kanonima posebno ističu laici muškarci, a to logično znači da se žene tu isključuju. Nigdje se doduše ne kaže da je ženama zabranjena neka služba, što bi stilistički bilo, bez sumnje, šokantno u današnje vrijeme kad su žene u društvu barem formalno postigle ravnopravnost, ali se naglašava da samo laici muškarci mogu vršiti pojedinu službu.

Tako je novi crkveni zakonik u kanonu 230. usvojio papin Motu proprio iz 1972. godine „*Ministeria quaedam*” po kojem samo muškarci mogu vršiti službu lektora i akolita. Tu službu primaju propisanim liturgijskim obredom. Isto je tako usvojio i deklaraciju „*Inter insigniores*” iz 1976. godine kojom se zabranjuje redenje žena. Koliko god je tu deklaraciju papa Pavao VI. vrlo taktično formulirao, svojedobno je izazvala stanovite reakcije nezadovoljstva u nekim ženskim katoličkim organizacijama, a i drugdje. Nije trebalo, dakako, očekivati da će novi crkveni zakonik izaći u susret tim nezadovoljstvima. Tako se kanon 1024. novog kanonskog prava ne razlikuje od kanona 968. starog kanonskog prava po kojem samo kršteni muškarac može valjano primiti sveto redenje. Žene se, dakle, u skladu s vjekovnom crkvenom tradicijom isključuju iz svećeničke službe, ali i đakonske što nije bio slučaj u prvobitnoj Crkvi.

Ali novi crkveni zakonik nije mogao zanemariti crkvenu praksu. Premda službeni lektori i akoliti imaju prednost, ipak mogu i ostali laici, a to znači i žene, biti zamjena za te službe ukoliko se ukaže potreba, te vršiti neke njihove zadaće kao službu riječi, vođenje liturgijskih molitava, a mogu i krstiti i dijeliti svetu pričest (§ 3. kanon 230). U § 2. istog kanona navodi se da svi laici, a to znači i žene, mogu vršiti zadaću komentatora, kantora ili druge zadaće po zakonskim propisima.

Ako to usporedimo s Gracijanovom zbirkom pravnih propisa „*Concordia discordantium canonum*” iz XII. stoljeća i Zakonikom iz 1917. godine, u kojima se ženi zabranjuje vršenje bilo kakve kultno-liturgijske funkcije, te dijeljenje pričesti, obavljanje krštenja i službeno naučavanje, onda možemo ocijeniti da se ipak radi o značajnom pomaku u duhu II. vatikanskog koncila. U tom je duhu i § 2. kanona 517. koji predviđa da u slučaju nedostatka svećenika biskup može povjeriti đakonu ili nekoj drugoj osobi ili grupi osoba koje nisu primile sveti red, dakle laicima muškim i ženskim, dušobrižničke zadatke neke župe. Međutim, svećeniku pripada opća pastoralna uprava i, kako stoji u kanonu 150, služba koja u punom opsegu služi dušobrižništvu. U tome laici mogu samo „suradivati”.

Naravno da će tek budućnost i crkvena praksa koja obično ide ispred zakonika (na žalost ne u svim sredinama!) pokazati da li je novi crkveni zakonik uzeo u obzir cjelokupnu pokoncilsku crkvenu stvarnost. To će pokazati i iscrpna teološka istraživanja. Nitko tko ima smisla za realno nije očekivao da će ovaj zakonik ozakoniti svećeničku službu žena. Ali neki su očekivali obnovu đakonske službe za žene, koja je postojala u prvobitnoj Crkvi gdje su se crkvene funkcije oblikovale po potrebama konkretnih kršćanskih zajednica. Ovaj zakonik naglasio je važnost o-

sobnog stvaralaštva, a to samo po sebi otvara velike perspektive za sve laike. Što se tiče crkvenih funkcija, žene ih nisu dobile, ali djelokrug u Crkvi i svijetu nadilazi funkciju kao takvu. To je velika utjeha. Žene sigurno mogu dati svoj originalan doprinos razvoju crkvene zajednice. Nije moguće taj doprinos definirati, pa ni Zakonik to nije učinio jer on proizlazi iz slobode i stvaralaštva svakog pojedinca. Koncijska se obnova nastavlja, a kako se u budućnosti bude mijenjala crkvena praksa, tako će i Zakonik, unatoč tome što ne podliježe čestom mijenjanju, morati voditi računa o tim promjenama. Činjenica je, a to je pokazao i ovaj zakonik, da se vrata crkvenih struktura i institucija pomalo otvaraju ženama. I taj će se postupak u budućnosti sigurno nastaviti.